

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вікторії ПРОХОРОВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

Відгук

офіційного опонента, професора кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова, професора, доктора економічних наук Смачило Валентини Володимирівни на дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент»

Обґрунтування вибору теми дослідження.

Одним із ключових елементів сталого розвитку регіональної економіки нашої держави є наявність у ній активних підприємницьких структур, які, ґрунтуючись на власних особливостях господарювання (невеликі сегменти ринку; фокусування на задоволення локальних потреб в товарах і послугах; несуттєва ресурсоемність та ін.), створюють дієвий базис для інтенсифікації зростання саме регіонів. Формування та розвиток підприємницьких структур, до початку повномасштабної війни на теренах України, сприяли розбудові досконалого конкурентного середовища, забезпеченню зайнятості населення, збільшенню виробництва валового регіонального продукту, зростанню реальних доходів населення, підвищенню якості життя, поповненню дохідної частини місцевих та регіональних бюджетів, нівелюванню проявів соціальних конфліктів, пов'язаних із процесами економічного перетворення суспільства та ін.

Однак, з лютого 2022 року вітчизняне підприємництво відчуло на собі максимально негативні зміни зовнішнього середовища, обумовлені введенням воєнного стану, нестабільністю законодавчої бази, зростанням податків, нестачею кваліфікованих кадрових ресурсів, загальноекономічними кризовими

проявами та ін. Катастрофічний вплив цих факторів загострюється трансформаційними змінами в світовій економіці, обумовленими пануванням процесів цифровізації та інтелектуалізації. В таких умовах відокремлене функціонування невеликих підприємницьких суб'єктів господарювання стає взагалі неможливим, адже вони не витримують темпів змін та пов'язаним з ними фінансовим навантаженням, що в свою чергу негативно відбивається на економіці регіонів та держави.

Зазначене обумовлює необхідність пошуку принципово нових теоретичних та практичних підходів щодо розробки організаційного забезпечення управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу в регіоні. Саме на вирішення окресленої проблеми і спрямовано розглянуте наукове дослідження Пахаренка Олександра Володимировича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконувалася відповідно до основних положень Національної економічної стратегії на період до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України (затверджена Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021), Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р).

Характеристика основних положень роботи.

Дисертаційна робота складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В цілому структура дисертації не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

У вступі вдало обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт та предмет, деталізовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дисертації, відзначено особистий внесок здобувача, наведено перелік його наукових публікацій за темою дисертації, подано відомості щодо апробації результатів на науково-практичних конференціях та їх впровадження у освітній процес, наукову та практичну діяльність, конкретизовано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У першому розділі «НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ МЕРЕЖ» на основі наукового узагальнення теоретичних засад формування та розвитку підприємницьких мереж було встановлено, що основою мережевого підходу є інтердисциплінарні наукові галузі, такі як соціологія мереж, теорія мережевих систем, комп'ютерні науки та інформаційні технології. Саме вони сформували теоретичну та методологічну основу для вивчення та застосування мережевих принципів в менеджменті. Дослідження сучасних наукових надбань у галузі підприємництва мережевого типу дозволило встановити існування інституційного, колабораційного і координаційного підходів до трактування економічного змісту підприємницьких мереж. З метою усунення розбіжностей у тлумаченні концепції та характеристик підприємницьких мереж, подолання невизначеності щодо узагальнень в дисертації автором було уточнено економічну сутність поняття «підприємницькі мережі» на основі таких характеристик як: гібридна форма інтеграційної взаємодії підприємств та їх спільної мети. З метою поглиблення розуміння функціонування та розвитку мережевої взаємодії автором була розроблена багатокритеріальна класифікація підприємницьких мереж, що дозволяє систематизувати, класифікувати такого роду мережі на основі змістовних критеріїв.

У другому розділі «АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ МЕРЕЖ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ» на основі отриманих результатів оцінювання ефективності розвитку машинобудівних підприємств Харківської області, які є учасниками підприємницьких мереж, а також з використанням експертного методу обґрунтовано систему показників оцінювання ефективності функціонування підприємницьких мереж за напрямками ефективності управління трудовими ресурсами, виробничими засобами, маркетинговою та фінансовою складовою. Ґрунтуючись на значеннях фінансово-економічних показників проведено кількісну оцінку синергетичного ефекту економічної діяльності підприємств в умовах мережевої взаємодії з урахуванням динаміки показників та їх відносної значимості, розрахованої на основі показника інформаційної ентропії. На основі значень компонентів синергетичного ефекту розраховано інтегральний показник ефективності управління мережевою взаємодією, для чого використано методи анкетування, головних компонент, інтегральної оцінки. Автором встановлено, що для переважної кількості досліджуваних підприємств ефективність управління мережевою взаємодією знаходиться на середньому та низькому рівні, що свідчить про неефективну систему управління мережевими підприємствами машинобудівної галузі в Харківській області та втрату

потенційного позитивного ефекту від квазіінтеграційних зв'язків. Встановлено причинно-наслідкові зв'язки за Грейнджером між показниками зовнішнього середовища та показниками ефективності функціонування мережевих підприємств в машинобудівній галузі Харківської області. На основі значимих зв'язків з використанням методів нейромережевого моделювання, кластерного, кореляційного аналізу, інтегральної оцінки детерміновано фактори зовнішнього середовища, що впливають на ефективність функціонування підприємницьких мереж. Під час досліджень доведено, що фактори, які впливають на розвиток підприємницьких мереж, не проявляють стійкої тенденції до покращення або зниження. Це свідчить про нестабільність та непередбачуваність зовнішнього середовища, яке ускладнює процеси функціонування мережевих підприємств в машинобудівній галузі Харківського регіону.

У третьому розділі «УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕРЕЖЕВИХ ПІДПРИЄМСТВ В РЕГІОНІ» з метою забезпечення дієвості процесу управління розвитком мережевих підприємств в дисертації розроблено підхід до ідентифікації фаз життєвого циклу підприємств мережевого типу, для чого використано метод анкетування, інтегрального оцінювання та нечітких множин. Шляхом побудови лінійних регресійних моделей оцінено вплив факторів-компонент синергетичного ефекту на ефективність функціонування мережевих підприємств машинобудівної галузі у Харківській області. Розроблено методичний підхід до вибору ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств в поточному періоді та її прогнозування. Крім того автором використано матричний метод, кластерний аналіз, дерево рішень, що дозволяє визначити стратегічне положення організації в мережевій взаємодії, оперуючи системою факторів та показників у розрізі: стадій життєвого циклу мережевого підприємства, фінансово-економічного стану та компонент синергетичного ефекту, факторів зовнішнього середовища.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації.

Особистий внесок дисертанта та наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні теоретичних положень, методичного інструментарію і практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку підприємницьких мереж в регіоні. Найбільш важливі результати дослідження, що містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

1. Удосконалено:

- методичний підхід до вибору ефективної стратегії розвитку

мережових підприємств, який базується на консолідації стратегічних положень організації мережевої взаємодії, оперуючи системою факторів та показників у розрізі: стадій життєвого циклу мережевого підприємства, його фінансово-економічного стану, ефективності управління мережевою взаємодією та факторами впливу зовнішнього середовища, що дозволяє визначати стратегічні напрямки розвитку мережових підприємств та здійснювати їх корегування з огляду на вплив факторів ендogenous та екзогенного середовища;

– інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережових підприємств, який ґрунтується на комплексній оцінці консолідації фінансово-економічних показників з компонентами синергетичного ефекту, рівень яких характеризує якісні параметри ефективності управління підприємницькою мережею, що дозволяє визначити джерела виникнення синергетичного ефекту та рівень його прояву, акцентуючи домінуючий вплив сильних та слабких аспектів в системі управлінні мережею;

– підхід до ідентифікації стадій життєвого циклу мережових підприємств, який базується на визначенні пріоритетних компонентів синергетичного ефекту, які формують тактичні напрямки підвищення ефективності управління мережевою взаємодією підприємств, що обумовлює стратегічне передбачення змін та виокремлює організаційні пріоритети розвитку підприємницької діяльності, підвищувати конкурентоспроможність та управлінську ефективність;

2. Набули подальшого розвитку:

– інтерпретація економічної сутності поняття «підприємницька мережа», яке базується на комплексному поєднанні визначених структурних особливостей етапів розвитку мережових форм підприємництва, функціонального призначення та особливостей інтеграційних зв'язків підприємницької мережі; форм управління та природи квазіінтеграційних зв'язків, що є теоретико-методичною основою застосування системного аналізу в практичній площині дослідження, ґрунтуючись на застосуванні класичних та сучасних концепцій та методів, пов'язаних з розвитком підприємницьких мереж;

– багатокритеріальна класифікація підприємницьких мереж, яка ґрунтується на урахуванні сталих та змінних параметрів мережових зв'язків, доповнена такими ознаками як: функціональне призначення інтеграції; рівень квазіінтеграційних зв'язків та їх сталість, форма, структура; життєвий цикл та строковість квазіінтеграційних зв'язків; розмір учасників підприємницьких мереж; характер входу в мережу; територіальна приналежність та спеціалізація мережових партнерів, що дозволяє розвинути розуміння підприємницьких

мереж як економічних систем та сприяє створенню більш гнучких стратегій та методів управління ними;

– ієрархічна структура завдань формування та розвитку підприємницьких мереж, яка базується на систематизації переваг та можливостей синергетичного ефекту квазіінтеграційних зв'язків за рахунок спільної господарської діяльності мережевих учасників для досягнення стратегічних результатів, що дозволяє структурувати процес управління та визначити пріоритети для координації зусиль і досягнення максимальної ефективності;

– система деструктивних чинників довоєнного розвитку підприємницьких мереж в Україні, яка ґрунтується на визначенні інституціональних та конвенціональних особливостей підприємницької діяльності в країні, враховуючи можливості досягнення синергетичного ефекту через розбудову квазіінтеграційних зв'язків, що є основою розробки стратегії та економічної політики, спрямованих на подолання обмежень і створення інвестиційно привабливого середовища для ефективного функціонування підприємницьких мереж в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз анотацій, тексту дисертації та змісту публікацій Пахаренка Олександра Володимировича надають можливість зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті проведеного дослідження. Отримані автором наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані та підкріплені теоретичними положеннями. Вони відповідають меті та завданням дисертаційної роботи, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів. Достовірність і обґрунтованість наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та високим рівнем наукових видань, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження. Всі наукові результати, положення наукової новизни опубліковані у достатній мірі, а саме: 10 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, одна публікація у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку з індексацією в наукометричній базі SCOPUS.

У процесі оприлюднення наукових результатів було дотримано вимоги пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р. Це підтверджує достатність публікацій.

Апробація дисертації та публікації.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на 6 науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми, перспективи та напрями розвитку» (м. Львів, 22 лютого 2020 року), II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем» (м. Харків, 12 березня 2020 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи» (м. Харків, 24 квітня 2020 року), міжнародній науково-практичній конференції викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів «Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації» (м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 року), міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права» (м. Полтава, 15 вересня 2021 року), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку територій» (м. Харків, 28 жовтня 2022 р.).

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структура дисертації є традиційною, містить три розділи, анотації, список публікацій автора, вступ, висновки, додатки, до яких включено довідки про впровадження результатів. Обсяг основного тексту дисертації становить 8,8 авт. арк. Матеріал написано у науковому стилі, логічно, структура дисертації відповідає завданням. Оформлення дослідження повністю відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами від 31.05.2019 р.

Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Наукове та теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані автором основні положення, викладені в дисертації, можуть

служити науковою основою для розроблення концептуальних, нормативно-правових документів і науково-методичних матеріалів з проблем забезпечення управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу в регіоні.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає в конкретизації системи показників оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств; визначенні компонент синергетичного ефекту економічної діяльності, які представляють пріоритетні напрямки управління мережевою взаємодією, за рахунок яких можливе забезпечення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємств-учасників підприємницьких мереж; визначенні ефективних стратегічних напрямків управління економічною діяльністю учасників підприємницької мережі.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування. Зокрема, запропонована класифікація підприємницьких мереж, яка базується на системному підході, використовується в роботі ТОВ «Вадарт Груп» (довідка № 08-72/54 від 10.10.2023 р.), інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств застосовується в діяльності ТОВ «Правекс Груп» (довідка № 45/25 від 24.10.2023 р.). Крім того, окремі положення дисертаційної роботи використовуються при підготовці фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти при викладанні дисциплін «Інфраструктура підприємницької діяльності», «Управління підприємницькою діяльністю», «Інноваційний розвиток підприємств», виконанні випускних кваліфікаційних робіт магістрів у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (акт про впровадження від 15.09.2023 р.); при підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» (освітня програма «Торговельний менеджмент») при викладанні дисциплін «Антикризовий менеджмент», «Креативний менеджмент», «Інвестиційний менеджмент» в Українській інженерно-педагогічній академії (довідка про впровадження № 50-1/1 від 03.11.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Незважаючи на те, що дисертаційне дослідження виконано на достатньо високому науково-теоретичному рівні, мають місце і окремі зауваження та дискусійні положення, ключовими з них є наступні:

1. На рис. 1.9 (с. 57) автор наводить переваги підприємницьких мереж, але не уточнює як саме вони будуть реалізовуватися. Робота виглядала набагато краще, якщо б були наведені приклади реалізації зазначених автором переваг.

2. З метою покращення сприйняття матеріалу потребує переформатування рисунок 1.10 (с. 61) «Цільове призначення формування та розвитку підприємницьких мереж». Доцільно відокремити цілі формування, а також цілі розвитку підприємницьких мереж.

3. Зважаючи на зміст матеріалу, що знаходиться в межах розділу 3 «Удосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств в регіоні» слід переглянути його назву і замінити на «Удосконалення методичного інструментарію забезпечення ефективності управління розвитком підприємницьких мереж». Це обумовлене тим, що матеріал, який міститься в розділі є більш ширшим за змістом, він дозволяє не лише оцінити ефективність, але й забезпечити ефективність процесу управління розвитком.

4. Розкриваючи на рис. 3.7 (с. 217) методичний підхід до вибору ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств машинобудівної галузі Харківської області, автору слід було розкривати етапи методики, а вже потім завдання в межах кожного з них.

5. З метою покращення сприйняття матеріалу потребує уточнення характер запропонованої автором стратегії розвитку мережевих підприємств машинобудівної галузі (загальнокорпоративний або діловий). Було б доцільно даному питанню приділити більше уваги, оскільки стратегічне управління є основою для розвитку підприємницьких структур в умовах агресивного зовнішнього середовища.

Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи Пахаренка О.В. довів, що в ній відсутні прояви академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації, тобто порушень академічної доброчесності у дисертації немає, що підтверджено перевіркою програмними засобами в ХНУ ім. В.Н. Каразіна.

Загальні висновки.

Дисертаційна робота Пахаренка Олександра Володимировича є завершеною науково-дослідною роботою, має наукову новизну і практичну значимість. Зміст повністю відображає основні наукові положення дисертації. Актуальність теми обґрунтовано, мету, завдання та предмет дослідження чітко визначено. Сама дисертація оформлена відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Стил викладу матеріалу

науковий і логічний.

У цілому в роботі слід визначити виконаними вимоги, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії: дисертаційна робота Пахаренка Олександра Володимировича «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні» за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у публікаціях здобувача, обсягом і якістю оформлення відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Таким чином вважаю, що Пахаренко Олександр Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва та бізнес-
адміністрування Харківського
національного університету міського
господарства ім. О. М. Бекетова

Валентина СМАЧИЛО

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 15:34:21 31.12.2024

Назва файлу з підписом: Відгук Смачило В.В..pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 5.1 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Смачило В.В..pdf
Розмір файлу без підпису: 5.1 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: СМАЧИЛО ВАЛЕНТИНА ВОЛОДИМИРІВНА
П.І.Б.: СМАЧИЛО ВАЛЕНТИНА ВОЛОДИМИРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2862416928
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 15:34:21 31.12.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000051834301A636C304
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вікторії ПРОХОРОВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, доцента кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидата економічних наук, доцента Нескородоєвої Інни Іванівни на дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Тема дослідження «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні» є актуальною з огляду на значну роль підприємницьких мереж у сучасній економіці, особливо в умовах зростаючої потреби у синергетичному підході до управління ресурсами та адаптації до динамічного середовища. У контексті глобалізації та посилення конкуренції, підприємницькі мережі стають ключовим інструментом для забезпечення стійкого розвитку, підвищення ефективності та конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності.

Особливе значення тема набуває для регіонів із високою концентрацією індустріальних підприємств, таких як Харківська область, де машинобудівна галузь є однією з базових. Розвиток підприємницьких мереж у цьому регіоні може забезпечити позитивний економічний ефект через інтеграцію інновацій, зменшення витрат, підвищення продуктивності та сприяння створенню доданої вартості. Водночас, виявлення та усунення деструктивних чинників у функціонуванні таких мереж є необхідним для підвищення їх ефективності.

Наукова значущість теми полягає у необхідності розробки теоретичних основ і методологічних підходів до удосконалення управління підприємницькими мережами. Існуючі дослідження здебільшого фокусуються на окремих аспектах організації мережевої взаємодії, однак відсутність цілісної системи підходів до організаційного забезпечення управління розвитком таких мереж обмежує їх практичне застосування.

Практична значущість теми підтверджується зростаючим інтересом бізнес-спільноти до використання мережевої моделі організації діяльності. У межах дослідження розглядаються механізми досягнення синергетичного ефекту через інтеграцію ресурсів, інновацій та управлінських процесів, що є актуальними для підприємств, які прагнуть досягти довгострокової стабільності та конкурентних переваг.

Вибір теми також обґрунтований необхідністю врахування екзогенних та ендогенних факторів впливу, які визначають ефективність функціонування підприємницьких мереж. Враховуючи специфіку машинобудівної галузі Харківського регіону, особливий акцент зроблено на аналізі причинно-наслідкових зв'язків між завданнями розвитку мережевої взаємодії, що дозволяє формулювати рекомендації для стратегічного розвитку підприємницьких мереж.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження відповідає сучасним потребам теорії та практики управління підприємницькою діяльністю, зокрема у сфері організації та розвитку підприємницьких мереж. Це забезпечує її наукову новизну, прикладну цінність і суспільну актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проводилося з урахуванням ключових напрямів, визначених Національною економічною стратегією до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179), Стратегією розвитку оборонно-промислового комплексу України (затверджена Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021), а також Стратегією розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 504-р).

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні» відзначається логічністю структури, що забезпечує цілісне й послідовне висвітлення досліджуваної проблематики. Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три основні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи становить 322 сторінки, з яких 220 сторінок займає основний текст. У роботі використано 12 таблиць, 47 рисунків та 13 додатків.

У *вступі* (стор. 18–27) обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також описано методологічну базу дослідження. Подано наукову новизну отриманих результатів, окреслено

практичну значущість роботи та представлено перелік публікацій здобувача за темою дисертації. Здобувачем розкрито зв'язок роботи із науковими програмами, планами та темами, зазначено апробацію результатів на конференціях та їх впровадження у практичну і освітню діяльність.

Перший розділ *«Науково-теоретичні засади формування та розвитку підприємницьких мереж»* присвячений аналізу теоретичних основ формування підприємницьких мереж. Дисертантом досліджено концептуальні підходи до визначення економічного змісту поняття «підприємницька мережа» (стор. 28–45). Виділено три основні підходи — інституціональний, колабораційний та координаційний, на основі яких запропоновано авторське визначення поняття, що враховує природу квазіінтеграційних зв'язків, їх цільове призначення і форми організаційного управління.

Аналіз типологізації підприємницьких мереж (стор. 47–53) дозволив доповнити існуючу класифікацію такими критеріями: функціональне призначення, рівень сталості квазіінтеграційних зв'язків, життєвий цикл мереж, їх розмір, форма, структура, а також територіальна приналежність і спеціалізація партнерів.

У розділі розглянуто переваги функціонування підприємницьких мереж, зокрема досягнення синергетичного ефекту, оптимізація витрат і стабілізація економічного стану. На основі цих положень дисертант розробив 4-рівневу ієрархічну структуру завдань організації бізнесу через розвиток квазіінтеграційних зв'язків (стор. 53–68). Досліджено систему зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на формування та розвиток мереж, таких як інновації, рівень інтеграції, інституційні обмеження тощо (стор. 69–71).

На основі аналітичної діагностики (стор. 71–99) було ідентифіковано низку ключових деструктивних факторів, що стримують розвиток підприємницьких мереж в Україні: низький рівень інноваційного потенціалу підприємств (стор. 71–74) – підприємства недостатньо впроваджують інноваційні рішення, що обмежує їхню здатність інтегруватися у сучасні мережі; складність бюрократичних процедур (стор. 74–77) – надмірна адміністративна складність та тривалі строки узгодження документів ускладнюють координацію між учасниками мереж; обмежений доступ до фінансових ресурсів (стор. 77–81) – жорсткі умови кредитування та високі відсоткові ставки знижують можливості підприємств для інвестицій у мережеві ініціативи; відсутність сприятливого інституційного середовища (стор. 81–85) – недостатня державна підтримка і програми стимулювання підприємництва гальмують формування мережевих зв'язків; неефективність системи менеджменту (стор. 85–99) – традиційні підходи до управління не враховують потреб сучасної мережевої взаємодії та синергетичних ефектів.

Дослідження цих факторів підкреслює необхідність створення сприятливого середовища для розвитку мереж: підтримки інновацій, спрощення адміністративних процедур, забезпечення доступу до фінансування та впровадження сучасних управлінських практик.

Другий розділ дисертації *«Аналітична оцінка ефективності розвитку підприємницьких мереж в Харківській області»* (стор. 101–162) присвячений аналізу ефективності функціонування підприємницьких мереж у Харківській області, яка є ключовим регіоном для розвитку машинобудівної галузі України. У розділі застосовано комплексний підхід до оцінювання економічної, організаційної та інституційної складових функціонування мереж. Основна увага приділена кількісним і якісним параметрам ефективності, а також вивченню впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

У другому розділі (стор. 101–162) проведено аналіз ефективності функціонування підприємницьких мереж у Харківській області. Автором застосовано методи кількісного оцінювання (стор. 101–121) для аналізу економічного ефекту мережевої взаємодії. Особливу увагу приділено синергетичному ефекту, що забезпечується управлінням трудовими ресурсами, маркетингом і фінансовою діяльністю. Здобувачем здійснена оцінка якісних параметрів управління мережами (стор. 122–141) дозволила виявити основні недоліки в організації взаємодії підприємств. Встановлено, що більшість підприємств характеризуються середнім рівнем ефективності управління, що є наслідком недостатньої координації між партнерами мереж.

Аналіз екзогенних факторів (стор. 142–162) включає оцінку впливу інституційного середовища, рівня економічної свободи та політичної стабільності. Дисертант довів, що забезпечення сприятливого середовища є ключовим фактором розвитку мереж.

Третій розділ дисертації *«Удосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств в регіоні»* (стор. 164–226) присвячений розробці і впровадженню нових підходів до оцінки ефективності функціонування підприємницьких мереж у регіоні. Основні здобутки розділу полягають у наступному: модель життєвого циклу мережевих підприємств (стор. 164–183): розроблено підхід до оцінки ефективності підприємницьких мереж на етапах формування, розвитку, зрілості та реорганізації, що дозволяє уникати кризових явищ і забезпечувати стабільний розвиток; багатокритеріальна модель оцінки ефективності (стор. 206–226): створено інструмент для аналізу фінансових, організаційних і соціально-економічних показників із врахуванням вагових коефіцієнтів, що підвищує адаптивність моделі до специфіки мереж; методика оцінки синергетичного ефекту (стор. 183–205): розроблено показник інтегральної

ефективності, що враховує оптимізацію витрат, продуктивність праці та координацію ресурсів.

Зазначені здобутки забезпечують практичну й наукову значущість дослідження, сприяючи вдосконаленню управління підприємницькими мережами (стор. 218–226): апробація моделей на прикладі підприємницьких мереж Харківської області підтвердила їх ефективність, дозволила знизити витрати та підвищити стійкість мереж у складних економічних умовах.

Висновки дисертаційної роботи повністю відповідають змісту дослідження та логічно відображають основні положення, викладені у її розділах. Вони є чіткими, послідовними та ґрунтуються на отриманих автором достовірних і обґрунтованих результатах.

Дисертація Пахаренка Олександра Володимировича вирізняється цілісною структурою, логічною послідовністю викладення матеріалу, глибиною аналізу та комплексністю використаних підходів. Сукупність наукових положень і висновків роботи свідчить про високий рівень проведеного дослідження, яке має вагомий теоретичний і практичний внесок.

Результати роботи підтверджено апробацією, використанням сучасних методів дослідження та впровадженням у практичну діяльність. Це дозволяє оцінити дисертацію як завершене, актуальне дослідження, яке суттєво доповнює наукову базу в галузі управління підприємницькими мережами.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації. Особистий внесок здобувача та наукова новизна дисертаційного дослідження полягають у розвитку теоретичних засад, удосконаленні методичного інструментарію та формулюванні практичних рекомендацій для забезпечення ефективного розвитку підприємницьких мереж у регіональному контексті. Найвагоміші результати, які відзначаються науковою новизною, включають:

розробка методичного підходу до вибору ефективної стратегії розвитку підприємницьких мереж (стор. 164–183). На основі аналізу системи факторів та показників, що враховують стадії життєвого циклу мережі, її фінансово-економічний стан, рівень управлінської ефективності та зовнішнє середовище, запропоновано підхід, який дозволяє адаптувати стратегії розвитку з урахуванням ендогенних і екзогенних впливів;

запропоновано інструментарій оцінювання синергетичного ефекту функціонування мережевих підприємств (стор. 183–205). Інструментарій базується на консолідації фінансово-економічних показників і дає змогу визначити рівень прояву синергетичного ефекту через оцінку якісних параметрів мережевої взаємодії;

сформовано підхід до ідентифікації стадій життєвого циклу мережевих

підприємств (стор. 164–183). Запропонований підхід ґрунтується на визначенні пріоритетних компонентів синергетичного ефекту, що дозволяє розробляти тактичні та стратегічні напрямки підвищення ефективності управління;

удосконалено теоретичні основи розвитку підприємницьких мереж (стор. 47–53). Уточнено економічну сутність поняття «підприємницька мережа» через комплексне поєднання структурних особливостей етапів розвитку, функціонального призначення та форм квазіінтеграційних зв'язків;

розроблено багатокритеріальну класифікацію підприємницьких мереж (стор. 47–53). Класифікація доповнена ознаками, такими як: рівень і сталість квазіінтеграційних зв'язків, життєвий цикл, розмір учасників, характер входу в мережу, територіальна приналежність та спеціалізація партнерів;

запропоновано ієрархічну структуру завдань для формування та розвитку підприємницьких мереж (стор. 53–68). Ієрархія базується на систематизації переваг синергетичного ефекту через спільну господарську діяльність і координацію зусиль учасників для досягнення стратегічних результатів;

систематизовано деструктивні фактори розвитку підприємницьких мереж в Україні (стор. 71–99). На основі аналізу інституційних та конвенційних умов підприємницької діяльності виявлено чинники, що стримують розвиток мереж, і запропоновано рекомендації для створення сприятливого інвестиційного середовища.

Ці результати є вагомим внеском у розвиток теорії та практики управління підприємницькими мережами, підтверджуючи високий рівень наукової новизни та практичної значущості дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз дисертації та наукових публікацій Пахаренка Олександра Володимировича свідчить про високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Мета дослідження, що полягала у розвитку теоретичних положень, удосконаленні методичного інструментарію та формулюванні практичних рекомендацій для забезпечення розвитку підприємницьких мереж у регіоні, досягнута в повному обсязі. Усі завдання, необхідні для досягнення поставленої мети, вирішено, а об'єкт і предмет дослідження відповідають заявленій меті.

Зміст дисертаційного дослідження демонструє глибокі знання здобувача у сфері проблематики підприємницьких мереж, а також здатність формулювати завдання та ефективно їх вирішувати. Отримані наукові результати відзначаються логічною послідовністю, достатньою аргументованістю та узгодженістю з тематикою дослідження. Висновки роботи чітко відображають основні результати, є логічними, структурованими та обґрунтованими.

Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 322 сторінки, із яких основний текст викладено на 230 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 47 рисунків і 13 додатків. Список використаних джерел налічує 279 позицій, що включають актуальні нормативно-правові акти, статистичні дані, фінансову звітність машинобудівних підприємств Харківської області, а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів забезпечується використанням широкої інформаційної бази та застосуванням сучасних методів дослідження. Серед методів, використаних у роботі, виділяються аналіз, синтез, логічне узагальнення, методи контент-аналізу, кластерного аналізу, дерева рішень, регресійного аналізу, інтегрального оцінювання, метод головних компонент, експертного оцінювання, методи нечітких множин і тест Грейнджера. Їх комплексне застосування дозволило здобувачу отримати достовірні результати та сформулювати обґрунтовані рекомендації.

Наукові положення та висновки дисертації пройшли апробацію на наукових конференціях та відображені у низці публікацій у фахових виданнях, що підтверджує їх практичну та теоретичну цінність. Це забезпечує високий ступінь достовірності результатів дослідження та обґрунтованість запропонованих рекомендацій.

Апробація дисертації та публікації. Результати дослідження успішно апробовано на шести науково-практичних конференціях, зокрема: міжнародній конференції «Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми, перспективи та напрями розвитку» (Львів, 22 лютого 2020 року); II Міжнародній інтернет-конференції «Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем» (Харків, 12 березня 2020 року); Всеукраїнській конференції студентів і молодих учених «Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи» (Харків, 24 квітня 2020 року); міжнародній конференції «Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації» (Вінниця, 11–12 листопада 2020 року); міжнародній конференції «Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права» (Полтава, 15 вересня 2021 року); Всеукраїнській інтернет-конференції «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку територій» (Харків, 28 жовтня 2022 року).

Результати роботи відображені у 17 наукових публікаціях, зокрема: 11 статтях, з яких 10 опубліковано у наукових фахових виданнях України та 1 стаття – у міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Scopus; 6 публікаціях, які підтверджують апробацію основних положень дисертації.

Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Дисертаційне дослідження Пахаренка Олександра Володимировича має вагоме наукове, теоретичне та практичне значення, яке підтверджується як обґрунтованістю отриманих результатів, так і їх апробацією та впровадженням у практичну діяльність.

Наукове значення: дослідження поглиблює наукові підходи до управління підприємницькими мережами, зокрема в аспекті оцінки ефективності мережевої взаємодії, що базується на синергетичному ефекті. Розроблено класифікацію мереж із новими ознаками, такими як рівень і сталість квазіінтеграційних зв'язків, життєвий цикл та функціональне призначення інтеграції, що сприяє більш точному визначенню типів мереж та їх адаптації до ринкових умов.

Практичне значення: практичні результати дисертації успішно впроваджені в діяльність підприємств і освітній процес, що підтверджено відповідними офіційними довідками:

запропонована класифікація підприємницьких мереж, що враховує функціональну інтеграцію, застосовується в діяльності ТОВ «Вадарт Груп» (довідка № 08-72/54 від 10.10.2023 р.);

інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств використовується ТОВ «Правекс Груп» для підвищення ефективності мережевої взаємодії (довідка № 45/25 від 24.10.2023 р.).

Окремі результати роботи інтегровані в навчальний процес: використовуються у викладанні дисциплін «Інфраструктура підприємницької діяльності», «Управління підприємницькою діяльністю», «Інноваційний розвиток підприємств» у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (акт впровадження від 15.09.2023 р.); використовуються у викладанні дисциплін «Антикризовий менеджмент», «Креативний менеджмент», «Інвестиційний менеджмент» в Українській інженерно-педагогічній академії (довідка про впровадження № 50-1/1 від 03.11.2023 р.).

Теоретичне значення:

розроблено методичний підхід до ідентифікації стадій життєвого циклу мережевих підприємств, що дозволяє враховувати зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі для прийняття стратегічних рішень;

уточнено економічну сутність поняття «підприємницька мережа» з урахуванням природи квазіінтеграційних зв'язків, їх організаційної форми та цільового призначення.

Отримані результати мають значний потенціал для подальшого використання у стратегічному плануванні, управлінні підприємницькими мережами, розробці державних програм підтримки підприємництва та освітньому процесі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. У розділі 2, пункті 2.3, автором запропоновано систему факторів, що впливають на квазіінтеграційні зв'язки підприємницьких мереж. Однак залишилося незрозумілим, чому деякі фактори, наприклад, специфіка галузі або регіональні особливості, не були враховані при моделюванні мережевої взаємодії, адже вони можуть суттєво впливати на ефективність синергетичного ефекту.

2. У пункті 3.2 дисертації розроблено матрицю стратегій розвитку мережевих підприємств. Водночас, варто було б розширити цей підхід, включивши до нього варіативність у разі значних змін у зовнішньому середовищі, таких як кризи або впровадження нових технологій.

3. Вступна частина дисертації містить загальну характеристику об'єкту дослідження. Проте було б доцільно більш детально розкрити вибір машинобудівної галузі Харківської області як основного кейсу, особливо враховуючи її специфіку та поточний економічний стан.

4. Пункт 1.2, де автор аналізує теоретичні основи розвитку підприємницьких мереж, виграв би від доповнення аналізу інтеграційних зв'язків між учасниками мережі з акцентом на практичні аспекти їх формування та підтримки у довгостроковій перспективі.

5. У пункті 3.3, що присвячений багатокритеріальній моделі визначення ефективної стратегії, відсутній аналіз можливих ризиків та обмежень застосування моделі. Включення цієї інформації дозволило б зробити підхід більш адаптивним до реальних умов діяльності мережевих підприємств.

6. Додатковою цінністю для дослідження було б глибше висвітлення теми впливу цифровізації на розвиток підприємницьких мереж, оскільки трансформація бізнес-середовища в цьому напрямі значно впливає на формування квазіінтеграційних зв'язків.

Такі зауваження спрямовані виключно на покращення дисертаційної роботи та її адаптацію до сучасних економічних умов. Водночас вони жодним чином не знижують наукової цінності отриманих здобутків, які мають вагоме теоретичне та практичне значення для розвитку підприємницьких мереж.

Зазначені зауваження жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не применшують її наукової і практичної значущості. Пахаренко Олександр Володимирович демонструє глибоке розуміння досліджуваної тематики, здатність ґрунтовно аналізувати складні питання та пропонувати аргументовані висновки. Його робота свідчить про високий рівень підготовки, самостійність у проведенні наукових досліджень та володіння сучасними методологічними підходами.

Загальні висновки. Аналіз дисертаційної роботи Пахаренка Олександра Володимировича дозволяє зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю дисертація є завершеним науковим дослідженням. У ній представлені нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретну науково-прикладну задачу щодо формування інструментарію організаційного забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж у регіоні.

Дисертація здобувача на тему «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж у регіоні» виконана на високому науковому рівні, дотримується принципів академічної доброчесності та містить значущі теоретичні та практичні результати, які мають істотне значення для розвитку економіки України.

Дисертаційна робота відповідає вимогам щодо актуальності, змісту, повноти викладу отриманих результатів у публікаціях, а також обсягу й оформлення. Вона відповідає положенням «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Зважаючи на викладене, вважаю, що Пахаренко Олександр Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Рецензент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

Інна НЕСКОРОДСВА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:46:54 30.12.2024

Назва файлу з підписом: Рецензія_Нескородєва_Інна _Пахаренко.pdf.xml
Розмір файлу з підписом: 16.3 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_Нескородєва_Інна _Пахаренко.pdf
Розмір файлу без підпису: 228.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: НЕСКОРОДЄВА ІННА ІВАНІВНА

П.І.Б.: НЕСКОРОДЄВА ІННА ІВАНІВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2837716007

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 18:46:52
30.12.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000A6E019019C17CC05

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (XAdES detached)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вікторії ПРОХОРОВІЙ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, завідувачки кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського,
доктора економічних наук, професора Маслак Ольги Іванівни
на дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича
«Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж
в регіоні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 – «Менеджмент»

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах прискорення технологічних і цифрових трансформацій, зростання конкуренції за ринки та ресурси, поширення гібридних загроз, використання економічної сили для геополітичної конкуренції та протистояння між державами, запорукою ефективною реалізації економічного потенціалу розвитку регіонів України є сприяння активізації економічної діяльності суб'єктів господарювання, створення умов для реалізації конкурентних переваг бізнесу і формування конкурентоспроможних територіально-виробничих комплексів регіонів.

Водночас український бізнес, ослаблений глибокою трансформаційною кризою, періодами економічної стагнації, сучасними внутрішніми та зовнішніми шоками, зазнає суттєвих руйнівних втрат. Багато підприємств не змогли пристосуватися до нових реалій й вимушені були зменшити чи взагалі припинити свою діяльність, внаслідок чого в регіонах України відбулося поширення деструктивних процесів системного характеру.

Дієвим інструментарієм забезпечення повоєнного відновлення і виходу бізнесу з кризи та адаптації його до нових умов господарювання є посилення квазіінтеграційних зв'язків та формування підприємницьких мереж, що дозволить сконцентрувати наявні ресурси, створити на регіональному рівні перспективні «точки зростання» та посилити конкурентний статус регіонів.

З огляду на стратегічну значущість процесів активізації підприємницького сектора регіонів, на засадах мережевої співпраці, актуальності набуває дослідження Пахаренка Олександра Володимировича, в якому вирішуються завдання поглиблення теоретичних засад, удосконалення методичних підходів і практичних положень щодо управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу в регіоні.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до основних положень Національної

економічної стратегії на період до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України (затверджена Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021), Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р).

Характеристика основних положень роботи. Дисертація Пахаренка Олександра Володимировича побудована у традиційному стилі, складається з вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 322 сторінки. Дисертаційна робота містить 12 таблиць, з яких 4 займають 7 повних сторінок; 47 рисунків, з яких 3 займають 3 повні сторінки; 13 додатків на 63 сторінках; список використаних джерел включає 279 найменувань на 29 сторінках. Обсяг основного тексту роботи викладений на 220 сторінках комп'ютерного тексту.

Логіка дисертаційного дослідження підпорядкована поставленій меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертаційної роботи узгоджується з назвою, метою та завданнями дослідження.

Анотація дисертації українською та англійською мовами написана чітко і логічно, приведено список публікацій автора за темою дисертації.

У вступі дисертації визначено актуальність обраної теми, розкрито ступінь дослідження проблеми, вказано вчених, на результати наукових досліджень яких спирається автор; відображено зв'язок роботи з науковими темами; сформульовано мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження; зазначено використані методи дослідження; зазначено елементи наукової новизни одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, вказано особистий вклад автора, апробацію результатів роботи, наукові публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації *«Науково-теоретичні засади формування та розвитку підприємницьких мереж»* проведено аналіз становлення теорії підприємницьких мереж (стор. 28-35) і на засадах комплексності розкриття основних змістовних характеристик уточнено сутність поняття «підприємницька мережа» (стор. 36-45). Досліджено підходи до видової модифікації підприємницьких мереж (стор. 47-49), що стало підґрунтям для удосконалення типологізації підприємницьких мереж залежно від їх характеристик та взаємодії між їх учасниками (стор. 50-53). На основі встановлення ключових переваг і недоліків функціонування підприємницьких мереж (стор. 53-60) запропоновано 4-рівневу ієрархічну структуру реалізації завдань організації бізнесу через розвиток квазіінтеграційних зв'язків (стор. 61-68) та визначено систему факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницької діяльності на формування та розвиток підприємницьких мереж (стор. 69-71). Проаналізовано сучасний стан підприємництва в Україні (стор. 71-82) та особливості функціонування підприємницьких мереж (стор. 83-89), що дозволило з'ясувати функціональні аспекти підприємницьких мереж та напрямки забезпечення їх якісної реалізації (стор. 90-99).

У другому розділі *«Аналітична оцінка ефективності розвитку підприємницьких мереж в Харківській області»* досліджено потенціал розвитку квазіінтеграційних господарських зв'язків на прикладі машинобудівної галузі Харківської області, що реалізовано на засадах кількісного оцінювання синергетичного ефекту економічної діяльності підприємств в умовах мережевої взаємодії (стор. 102-122). Дисертантом встановлено якісні параметри ефективності управління підприємницькою мережею за компонентами управління трудовим потенціалом, інноваційно-технологічним, інформаційно-комунікаційним, екологічним та соціальним. Надані пропозиції лягли в основу розробленого підходу до оцінювання ефективності управління мережевою взаємодією (стор. 123-142). Розкрито причинно-наслідкові зв'язки між показниками зовнішнього середовища та ефективністю квазіінтеграційних зв'язків, що дозволило на основі використання методів нейрмережевого моделювання, кластерного, кореляційного аналізу та інтегральної оцінки детермінувати фактори зовнішнього середовища, які впливають на ефективність функціонування підприємницьких мереж (стор. 143-162).

У третьому розділі дисертації *«Удосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств в регіон»* автором досліджено взаємозв'язок між стадіями життєвого циклу підприємств та ефективністю реалізації квазіінтеграційних зв'язків (стор. 165-167) і розроблено методичний підхід для оцінювання ефективності функціонування підприємницьких мереж з урахуванням стадій життєвого циклу підприємств (стор. 168-185). З метою реалізації стратегічного управління розвитком підприємницьких мереж автором сформовано матрицю альтернативних стратегій за критерієм перспективності напрямів реалізації економічного потенціалу підприємств (стор. 186-207). На засадах врахування динамічних характеристик фінансово-економічного стану мережевого підприємства, якості управління мережевою взаємодією у розрізі компонентів синергетичного ефекту, стадії життєвого циклу підприємства та впливу системи факторів зовнішнього середовища підприємницької діяльності розроблено багатокритеріальну модель визначення ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств машинобудівної галузі Харківської області (стор. 207-226). Практичне використання даної моделі сприятиме підвищенню якості управлінських рішень щодо розроблення перспективних планів розвитку мережевих підприємств та забезпечить можливість їх адекватного корегування з огляду на динаміку факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Результати дисертаційної роботи викладені у 7 висновках, вони обґрунтовані і перевірені, є логічним завершенням даного дослідження.

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрунтованими та перевіреними.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації. Основні наукові результати дослідження отримані автором особисто і характеризуються науковою новизною, важливими пунктами якої є:

- удосконалено методичний підхід до вибору ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств, який базується на консолідації стратегічних положень організації мережевої взаємодії, оперуючи системою факторів та показників у розрізі: стадій життєвого циклу мережевого підприємства, його фінансово-економічного стану, ефективності управління мережевою взаємодією та факторами впливу зовнішнього середовища. Розроблені положення дозволяють визначати стратегічні напрямки розвитку мережевих підприємств та здійснювати їх корегування з огляду на вплив факторів ендogenous та екзогенного середовища;

- розвинуто інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств на засадах консолідації фінансово-економічних показників з компонентами синергетичного ефекту, рівень яких характеризує якісні параметри ефективності управління підприємницькою мережею. Це дозволяє визначити джерела виникнення синергетичного ефекту та рівень його прояву, акцентуючи домінівний вплив сильних та слабких аспектів в системі управління мережею;

- з метою стратегічного передбачення змін та встановлення організаційних пріоритетів розвитку підприємницької діяльності розроблено підхід до ідентифікації стадій життєвого циклу мережевих підприємств, який базується на визначенні ключових компонентів синергетичного ефекту, що формують тактичні напрямки підвищення ефективності управління мережевою взаємодією підприємств;

- дістали подальшого розвитку теоретичні положення щодо розуміння сутності поняття «підприємницька мережа», які розроблено на засадах комплексного поєднання визначених структурних особливостей етапів розвитку мережевих форм підприємництва, функціонального призначення та особливостей інтеграційних зв'язків підприємницької мережі; форм управління та природи квазіінтеграційних зв'язків. Дані положення формують теоретико-методичну основу застосування системного аналізу в практичній площині дослідження;

- орієнтуючись на виокремленні сталих та змінних параметрів мережевих зв'язків розвинуто класифікацію підприємницьких мереж, яка доповнена такими ознаками як: функціональне призначення інтеграції; рівень квазіінтеграційних зв'язків та їх сталість, форма, структура; життєвий цикл та строковість квазіінтеграційних зв'язків; розмір учасників підприємницьких мереж; характер входу в мережу; територіальна приналежність та спеціалізація мережевих партнерів. Це сприяє розробленню ефективного інструментарію стратегій розвитку підприємницьких мереж;

- ґрунтуючись на перевагах та можливостях квазіінтеграційних зв'язків спільної господарської діяльності мережевих учасників розроблено 4-рівневу ієрархічну структуру реалізації завдань формування та розвитку підприємницьких мереж, що сприяє досягненню стратегічних результатів їх господарювання;

- систематизовано деструктивні чинники довоєнного розвитку підприємницьких мереж в Україні на основі визначення негативних

інституціональних та конвенціональних особливостей підприємницької діяльності в країні, нівелювання яких сприятиме створенню інвестиційно привабливого середовища для ефективного функціонування підприємницьких мереж в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Пахаренка Олександра Володимировича ґрунтується на комплексному, системному підході, характеризується належним рівнем наукових узагальнень. Дисертантом чітко сформульовано мету та завдання, що пов'язані з розробленням теоретичних засад, удосконаленням методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування організаційного забезпечення управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу в регіоні.

Для досягнення мети та вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи, як: аналізу, синтезу, логічного узагальнення, контент-аналізу, метод орієнтованих графів, метод експертного оцінювання, метод головних компонент, метод інтегрального оцінювання, метод асоціативних нейронних мереж, тест Грейнджера, метод Діккі-Фуллера, метод нечітких множин, метод регресійного аналізу, матричний метод, метод кластерного аналізу, метод дерева рішень. Поставлені завдання вирішено з використанням комп'ютерних пакетів прикладних програм TextAnalyst, Statistica, Deductor, EView.

Тему дослідження дисертантом розглянуто всебічно та докладно. Підтверджує важливість обраної тематики і кількість та якість літературних джерел. Виконана робота свідчить про глибоку оцінку автором наукових праць вчених, в яких викладено теоретичні основи управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу.

Отримані автором наукові результати ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми, їх викладено конкретно і логічно. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в роботі, достатньо обґрунтовані і підкріплені результатами аналізу значної кількості наукових джерел та інформації щодо стану розвитку регіонів та території.

Достовірність наукових положень підтверджується як значною кількістю опублікованих статей у наукових фахових виданнях України, так і доповідями на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, які одержали позитивну оцінку наукової спільноти.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих дисертантом у ході наукового дослідження, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, вмілому опрацюванню емпіричного матеріалу, правильному поєднанню методів наукового пошуку. Усе це забезпечило обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Апробація дисертації та публікації. Результати наукових досліджень Пахаренка Олександра Володимировича висвітлено в 17 наукових праць, серед яких: 11 статей, у тому числі 10 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття в науковому виданні

інших держав, включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus; 6 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Матеріали дисертації пройшли апробацію на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми, перспективи та напрями розвитку (м. Львів, 22 лютого 2020 року); Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем (м. Харків, 12 березня 2020 року); Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи (м. Харків, 24 квітня 2020 року); Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації (м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 року); Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права (м. Полтава, 15 вересня 2021 року); Проблеми та перспективи інноваційного розвитку територій (м. Харків, 28 жовтня 2022 р.).

Кількість праць відповідає вимогам до публікації положень дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. У роботах, які опубліковано у співавторстві, особистий вклад автора відображає зараховані за темою дисертації результати досліджень та не викликає сумнівів.

Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Наукова цінність дисертаційного дослідження полягає у поглибленні теоретичних основ та розробленні практичних рекомендацій щодо управління розвитком підприємницьких мереж з метою активізації бізнес-діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в конкретизації системи показників оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств; визначенні компонент синергетичного ефекту економічної діяльності, які представляють пріоритетні напрями управління мережевою взаємодією, за рахунок яких можливе забезпечення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємств-учасників підприємницьких мереж; визначенні ефективних стратегічних напрямків управління економічною діяльністю учасників підприємницької мережі.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування. Зокрема запропонована класифікація підприємницьких мереж, яка базується на системному підході, використовується в роботі ТОВ «Вадарт Груп» (довідка № 08-72/54 від 10.10.2023 р.), інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств застосовується в діяльності ТОВ «Правекс Груп» (довідка № 45/25 від 24.10.2023 р.).

Теоретичні та практичні розробки, запропоновані в дисертації, використовуються в навчальному процесі: Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при підготовці фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти при викладанні дисциплін «Інфраструктура підприємницької діяльності», «Управління підприємницькою діяльністю», «Інноваційний розвиток підприємств», виконанні випускних кваліфікаційних робіт магістрів (акт про впровадження від 15.09.2023 р.); Української інженерно-педагогічної академії при підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» (освітня програма «Торговельний менеджмент») при викладанні дисциплін «Антикризовий менеджмент», «Креативний

менеджмент», «Інвестиційний менеджмент» (довідка про впровадження № 50-1/1 від 03.11.2023 р.)

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Наукові результати дисертації, які були описані, в цілому є важливими та відображають значний внесок здобувача в удосконалення інструментарію управління розвитком підприємницьких мереж. Попри визначені переваги, в дисертаційній роботі Пахаренка Олександра Володимировича є певні недоліки та зауваження, які носять дискусійний характер, зокрема:

1. Потребують більш детального обґрунтування авторські пропозиції щодо визначення видів мереж за ознакою «Життєвий цикл квазіінтеграційних зв'язків» (стор. 50, рисунок 1.7 «Класифікація підприємницьких мереж»), оскільки виділені типи мереж не в повній мірі відповідають періодам розвитку економічних систем.

2. На стор. 92-93 автор стверджує, що на сучасному етапі розвитку організації бізнесу основними функціями підприємницьких мереж в Україні є адвокаційна та функція ефективного управління. З метою підвищення рівня обґрунтованості авторських висновків було б логічним розкрити весь комплекс функціонального призначення підприємницьких мереж.

3. Позитивне враження справляє проведене автором оцінювання якісних параметрів ефективності управління мережевою взаємодією підприємств (пункт 2.2 дисертації), що сприятиме обґрунтованому вибору інструментів управління розвитком підприємницьких мереж. Однак, на нашу думку, запропонований перелік показників не дозволяє повноцінно оцінити всі переваги інтеграційних процесів.

4. Значну увагу в дослідженні приділено визначенню екзогенних факторів впливу на ефективність мережевої взаємодії підприємств (пункт 2.3 дисертації), зокрема автором проведена ґрунтовна робота щодо розроблення підходів до їх встановлення і оцінювання. Поряд з цим, дослідження значно б виграло, якщо були б ідентифіковані й оцінені ризики формування і розвитку підприємницьких мереж.

5. Зважаючи на тематику дисертації було б доцільно при обґрунтуванні стратегій розвитку підприємницьких мереж більше уваги приділити ефектам, які отримують регіони, а також інструментарію стимулювання мережевої співпраці.

У цілому викладені зауваження не зменшують теоретичного та практичного значення результатів дисертаційної роботи, до того ж окремі з них можуть бути враховані в подальшій роботі автора. Отже, висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують науковий вклад та практичну значущість результатів та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні висновки. Вивчення та аналіз дисертаційної роботи Пахаренка Олександра Володимировича дали змогу зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю, дисертація є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання

щодо управління розвитком підприємницьких структур мережевого типу в регіоні.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Пахаренка Олександра Володимировича на тему «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для активізації економічної діяльності суб'єктів підприємництва в регіоні на засадах ефективної співпраці.

Дисертаційна робота за своєю актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», заслуговує позитивної оцінки, а здобувач, Пахаренко Олександр Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Офіційний опонент
доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

Ольга МАСЛАК

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:39:58 30.12.2024

Назва файлу з підписом: Відгук Пахаренка.PDF.p7s
Розмір файлу з підписом: 10.9 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Пахаренка.PDF
Розмір файлу без підпису: 10.9 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: МАСЛАК ОЛЬГА ІВАНІВНА
П.І.Б.: МАСЛАК ОЛЬГА ІВАНІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2416815282
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 17:40:04 30.12.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000FDE32F01F5B6AA05
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.10.24 15:00

Голові разової
спеціалізованої вченої ради
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Вікторії ПРОХОРОВОЇ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, професора кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктора економічних наук, професора Кузьминчук Наталії Валеріївни на дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Економічне відродження України в найближчій перспективі можливе виключно за умови формування стійкого та конкурентоспроможного на міжнародному ринку підприємницького сектору, здатного продукувати інновації, ефективно використовувати ресурси та виготовляти продукцію відповідну міжнародним стандартам. Адже наразі через дію воєнно-політичних чинників український бізнес переживає найскладніші за весь період незалежності країни часи. Через скорочення купівельної спроможності населення, руйнування ланцюгів постачань, масштабний відтік кадрів через міграцію і мобілізацію, відсутність можливостей для фінансування процесів продукування інновацій та загрозу руйнування виробничих активів український бізнес демонструє масштабне зниження активності та погіршення фінансово-економічних результатів діяльності.

Як доводить світовий досвід стратегічним інструментом стимулювання процесів економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національного бізнесу виступають підприємницькі мережі, як середовища співпраці й кооперації підприємств, в межах яких формуються умови для обміну знаннями, залучення і продукування інновацій, спільного використання технологій і ресурсів, що підвищує ефективність і прибутковість бізнесу в нинішніх умовах. Зважаючи на стратегічну роль розвитку підприємницьких мереж для відродження економічного потенціалу регіонів України в післявоєнний період, особливої актуальності набуває дослідження Пахаренка

Олександра Володимировича, присвячене розвитку теоретичних положень, удосконаленню методичного інструментарію та розробленню практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку підприємницьких мереж в регіоні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася відповідно до основних положень Національної економічної стратегії на період до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179), Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України (затверджена Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021), Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р).

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота має традиційну структуру: складається з анотацій (як українською, так і англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації є логічною та не викликає заперечень. Наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт та предмет, використані для цього методи, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, зазначено особистий внесок здобувача при виконанні дисертаційного дослідження, наведено перелік наукових публікацій за темою дисертації, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження в освітній процес, наукову та практичну діяльність, встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У першому розділі *«Науково-теоретичні засади формування та розвитку підприємницьких мереж»* дисертантом досліджено концептуальні підходи до формулювання економічного змісту поняття «підприємницька мережа», що дозволило виявити існування інституціонального, колабораційного та координаційного підходів до трактування його сутності. На основі розкриття змістовних характеристик даного поняття запропоновано авторське розуміння категорії «підприємницькі мережі» з урахуванням природи квазіінтеграційних зв'язків підприємницької діяльності, їх цільового призначення та форми організаційного управління (стор. 28-45).

Аналіз підходів до видової модифікації підприємницьких мереж дозволив автору розширити наявну типологізацію підприємницьких мереж за рахунок доповнення останньої такими класифікаційними критеріями, як функціональне

призначення інтеграції підприємницької діяльності; рівень квазіінтеграційних зв'язків та їх сталість, форма, структура; життєвий цикл та строковість квазіінтеграційних зв'язків; розмір учасників підприємницьких мереж; характер входу в мережу; територіальна приналежність та спеціалізація мережевих партнерів (стор. 47-53).

Ґрунтуючись на виявлених перевагах і недоліках функціонування підприємницьких мереж (стор. 53-60), дисертантом сформовано 4-рівневу ієрархічну структуру реалізації завдань організації бізнесу через розвиток квазіінтеграційних зв'язків (стор. 53-68) і розкрито систему факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницької діяльності на формування та розвиток підприємницьких мереж (стор. 69- 71).

Аналітична діагностика особливостей функціонування бізнесу та чинників розвитку підприємницьких мереж в Україні дозволила автору ідентифікувати ключові деструктивні фактори мережевої форми організації підприємництва та обґрунтувати доцільність формування сприятливого середовища для розвитку квазіінтеграційних зв'язків у вітчизняному бізнесі середовищі (стор. 71-99).

Другий розділ роботи присвячено аналітичному оцінюванню ефективності розвитку підприємницьких мереж в Харківській області. Дисертантом з застосуванням експертного підходу проведено кількісне оцінювання ефективності квазіінтеграційних господарських зв'язків, що реалізуються між підприємствами машинобудівної галузі Харківської області, та визначено синергію економічної діяльності мережевих підприємств за такими напрямками: управління трудовими ресурсами; виробничими засобами; маркетинговою та фінансовою складовими (стор. 102-122). Розроблено систему показників та проведено оцінювання якісних параметрів ефективності управління мережевою взаємодією підприємств за критеріями синергія управління трудовим потенціалом; інноваційно-технологічна синергія; інформаційно-комунікаційна синергія; екологічна та соціальна синергія, що лягли в основу запропонованого автором підходу до оцінювання ефективності управління мережевою взаємодією (стор. 123-142). Задля встановлення рівня сприятливості зовнішнього середовища для розвитку підприємницьких мереж розкрито етапи та сформовано систему показників факторів зовнішнього оточення, які здійснюють вплив на ефективність функціонування мережевих підприємств машинобудівної галузі в Харківській області. З використанням методів нейромережевого моделювання, кластерного і кореляційного аналізу та інтегрального оцінювання ідентифіковано ключові фактори зовнішньої дії на ефективність функціонування мережевих підприємств машинобудівної галузі в Харківській області (стор. 143-162).

Третій розділ дисертації «Удосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств в регіоні» автором присвячено розкриттю змістовності ключових етапів життєвого циклу організації та визначенню кількісних критеріїв часового інтервалу кожної фази життєвого циклу мережевих підприємств на основі методу нечітких множин й інтегральної оцінки, що склали основу авторського методичного підходу до оцінювання ефективності функціонування підприємницьких мереж в межах управлінського підходу. Останній, як вказується дисертантом, ґрунтується на стадіях життєвого циклу підприємств і дозволяє визначити пріоритетні напрями реалізації ефективного управління мережевою взаємодією підприємств в машинобудівній галузі Харківської області (стор. 165-185). Автором констатовано, що основними напрямками стратегічного розвитку підприємницьких мереж машинобудівної галузі Харківської області є підвищення ефективності управління мережевою взаємодією та розвитку людського капіталу, створення потенціалу для інвестицій та інновацій для учасників мережі. Розроблено багатокритеріальну модель визначення ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств машинобудівної галузі Харківської області, особливістю якої є врахування динамічних характеристик фінансово-економічного стану мережевого підприємства, якості управління мережевою взаємодією у розрізі компонентів синергетичного ефекту, стадії життєвого циклу підприємства та впливу системи факторів зовнішнього середовища підприємницької діяльності. Застосування даного підходу дозволяє як ідентифікувати більш оптимальний напрямок стратегічного розвитку квазіінтеграційних зв'язків підприємницької мережі, так і постійно його адаптувати відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі (стор. 186-226).

Висновки дисертації повністю відповідають змісту роботи.

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Пахаренка Олександра Володимировича можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є достатньо обґрунтованими та правдивими.

Найважливіші наукові результати, що містяться в дисертації. Особистий внесок здобувача та наукова новизна отриманих результатів полягає у розвитку теоретичних положень, удосконаленні методичного інструментарію та розробленні практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку підприємницьких мереж в регіоні. Серед результатів, що мають наукову новизну, слід відзначити такі ключові з них:

– на основі консолідації стратегічних положень організації мережевої

взаємодії, оперуючи системою факторів та показників у розрізі: стадій життєвого циклу мережевого підприємства, його фінансово-економічного стану, ефективності управління мережевою взаємодією та факторами впливу зовнішнього середовища, автором сформовано методичний підхід до вибору ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств. Його застосування дає змогу встановлювати стратегічні напрямки розвитку мережевих підприємств та здійснювати їх корегування з огляду на вплив факторів ендogenous та екзогенного середовища;

– з метою ідентифікації джерел виникнення синергетичного ефекту та рівня його прояву автором запропоновано інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств, що ґрунтується на комплексній оцінці консолідації фінансово-економічних показників за компонентами синергетичного ефекту, рівень яких характеризує якісні параметри ефективності управління підприємницькою мережею;

– задля стратегічного передбачення змін та виокремлення організаційних пріоритетів розвитку підприємницької діяльності, дисертантом сформовано підхід до ідентифікації стадій життєвого циклу мережевих підприємств, що ґрунтується на визначенні пріоритетних компонентів синергетичного ефекту, які формують тактичні напрямки підвищення ефективності управління мережевою взаємодією підприємств;

- удосконалено теоретичні основи розвитку підприємницьких мереж шляхом уточнення економічної сутності поняття «підприємницька мережа», що ґрунтується на комплексному поєднанні визначених структурних особливостей етапів розвитку мережевих форм підприємництва, функціонального призначення та особливостей інтеграційних зв'язків підприємницької мережі; форм управління та природи квазіінтеграційних зв'язків;

– ґрунтуючись на необхідності створення більш гнучких стратегій та методів управління розвитком підприємницьких мереж, дисертантом сформовано багатокритеріальну класифікацію підприємницьких мереж, яка ґрунтується на урахуванні сталих та змінних параметрів мережевих зв'язків, доповнена такими ознаками як: функціональне призначення інтеграції; рівень квазіінтеграційних зв'язків та їх сталість, форма, структура; життєвий цикл та строковість квазіінтеграційних зв'язків; розмір учасників підприємницьких мереж; характер входу в мережу; територіальна приналежність та спеціалізація мережевих партнерів;

– враховуючи необхідність структуризації процесу управління та визначення пріоритетів для координації зусиль і досягнення максимальної ефективності функціонування підприємницьких мереж, дисертантом запропоновано ієрархічну структуру завдань формування та розвитку

підприємницьких мереж, що базується на систематизації переваг та можливостей синергетичного ефекту квазіінтеграційних зв'язків за рахунок спільної господарської діяльності мережевих учасників для досягнення стратегічних результатів;

– систематизовано деструктивні чинники довоєнного розвитку підприємницьких мереж в Україні на основі врахування інституціональних та конвенціональних особливостей підприємницької діяльності в країні, що дозволяють визначитися з інструментами стратегії та економічної політики, спрямованими на подолання обмежень і створення інвестиційно привабливого середовища для ефективного функціонування підприємницьких мереж в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз поданої до захисту дисертації та змісту публікацій дозволяє дійти висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, які містяться в дисертаційній роботі Пахаренка Олександра Володимировича, є достатньо обґрунтованими. Поставлена в роботі мета – розвиток теоретичних положень, удосконалення методичного інструментарію та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку підприємницьких мереж в регіоні – досягнута здобувачем, а необхідні для досягнення мети завдання вирішені. Об'єкт і предмет дослідження узгоджуються з метою дисертації. Кількість наукових завдань є достатньою для розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети дисертації.

Зміст дисертації Пахаренка О. В. свідчить про глибокі знання здобувача в галузі проблематики дослідження, вміння ставити завдання і знаходити шляхи їх ефективного розв'язання. Одержані здобувачем наукові результати відзначаються логічною послідовністю та належним рівнем аргументованості. Зроблені здобувачем висновки є логічно обґрунтованими та повною мірою відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Наукове дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 322 сторінки. Дисертаційна робота містить 12 таблиць, з яких 4 займають 7 повних сторінок; 47 рисунків, з яких 3 займають 3 повні сторінки; 13 додатків на 63 сторінках; список використаних джерел включає 279 найменувань на 29 сторінках. Обсяг основного тексту роботи викладений на 220 сторінках комп'ютерного тексту.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням обширної інформаційної бази за темою дисертації. Зокрема, було застосовано чинні нормативно-правові акти України,

що регламентують функціонування підприємницьких мереж; статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Харківській області, міжнародних рейтингів; фінансова звітність машинобудівних підприємств Харківської області; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань функціонування мережевих підприємств.

Високий ступінь обґрунтованості результатів дисертаційної роботи також обумовлений правомірним застосуванням здобувачем загальнонаукових та спеціальних методів проведення наукових досліджень, серед яких метод аналізу, синтезу, логічного узагальнення, контент-аналізу, метод орієнтованих графів, експертного оцінювання та головних компонент, правило Фібоначчі, метод інтегрального оцінювання, асоціативних нейронних мереж, тест Грейнджера, метод Діккі-Фуллера, метод нечітких множин та регресійного аналізу, матричний метод, метод кластерного аналізу та дерева рішень.

Достовірність і обґрунтованість наукових результатів та висновків дисертаційної роботи забезпечується достатнім рівнем апробації та опублікуванням результатів дослідження в наукових виданнях.

Апробація дисертації та публікації. Результати, отримані в процесі дослідження, пройшли належну апробацію на 6 науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми, перспективи та напрями розвитку» (м. Львів, 22 лютого 2020 року), II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем» (м. Харків, 12 березня 2020 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Управлінська діяльність: досвід, тенденції та перспективи» (м. Харків, 24 квітня 2020 року), міжнародній науково-практичній конференції викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів «Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації» (м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 року), міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права» (м. Полтава, 15 вересня 2021 року), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку територій» (м. Харків, 28 жовтня 2022 р.).

Результати дисертаційної роботи повністю висвітлено у 17 наукових працях, з яких 11 статей, у тому числі 10 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття в науковому виданні інших держав, включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus; 6 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Наукова цінність дисертації Пахаренка О. В. полягає у подальшому розвитку

теоретичних положень, удосконаленні методичного інструментарію та розробленні практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку підприємницьких мереж в регіоні. Розроблені в дисертації теоретичні висновки, методичні підходи і практичні рекомендації можуть бути використані в процесі обґрунтування стратегічних напрямів формування сприятливого середовища для ефективного функціонування підприємницьких мереж в регіонах України.

Сукупність отриманих наукових положень доведено до рівня методичних рекомендацій і прикладного інструментарію, практичне застосування яких дозволить закласти підґрунтя для формування стійких мережевих зв'язків між підприємствами України.

Підтвердженням практичного значення отриманих результатів також є їх впровадження у діяльність підприємств.

Зокрема, запропонована класифікація підприємницьких мереж, яка базується на системному підході, використовується в роботі ТОВ «Вадарт Груп» (довідка № 08-72/54 від 10.10.2023 р.), інструментарій оцінювання ефективності функціонування мережевих підприємств застосовується в діяльності ТОВ «Правекс Груп» (довідка № 45/25 від 24.10.2023 р.). Крім того, окремі положення дисертаційної роботи використовуються при підготовці фахівців першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти при викладанні дисциплін «Інфраструктура підприємницької діяльності», «Управління підприємницькою діяльністю», «Інноваційний розвиток підприємств», виконанні випускних кваліфікаційних робіт магістрів у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (акт про впровадження від 15.09.2023 р.); при підготовці фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» (освітня програма «Торговельний менеджмент») при викладанні дисциплін «Антикризовий менеджмент», «Креативний менеджмент», «Інвестиційний менеджмент» в Українській інженерно-педагогічній академії (довідка про впровадження № 50-1/1 від 03.11.2023 р.).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. У другому розділі, а саме у пункті 2.2 дисертації, здобувачем проведено досить ґрунтовне оцінювання параметрів ефективності управління мережевою взаємодією підприємств. Разом з цим, залишилося не зрозумілим чим саме обґрунтований вибір показників, що відображають вплив факторів-компонентів синергетичного ефекту економічної діяльності мережевих підприємств.

2. Розкриваючи теоретико-концептуальні основи розвитку наукового знання про мережеву взаємодію в менеджменті (рис. 1.1, стор. 30 дисертації), слід було відобразити зміст, часові межі дії та основні положення, що

домінують, в певний період підходу до розуміння мережевої взаємодії.

3. Істотний вплив на розвиток і ефективність функціонування підприємницьких мереж в Україні мають інституційні процеси та інституційна інфраструктура підтримки підприємництва в країні. Робота б мала ще більшу цінність, якби її положення було доповнено аналізом інституційних умов та діючих інституційних інструментів формування сприятливого середовища для діяльності підприємницьких мереж.

4. Дослідження значно б виграло, якби положення пункту «Багатокритеріальна модель визначення ефективної стратегії розвитку мережевих підприємств» (пункт 3.3, стор. 207-226) та подані в ньому результати було доповнено інструментами стимулювання розвитку підприємницьких мереж відповідно до викликів і особливостей трансформації підприємницького середовища в умовах цифровізації.

Загалом висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та не зменшують його наукову і практичну цінність. Здобувач, Пахаренко Олександр Володимирович, володіє достатніми теоретичними знаннями, вдало аналізує проблемні питання та критично їх оцінює. Він проявив безсумнівну здібність до самостійного ведення науково-дослідницьких робіт на належному науково-теоретичному і методологічному рівні.

Загальні висновки. Вивчення та аналіз дисертаційної роботи Пахаренка Олександра Володимировича дали змогу зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю, дисертація є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну науково-прикладну задачу щодо формування інструментарію організаційного забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні. Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Пахаренка Олександра Володимировича на тему «Організаційне забезпечення управління розвитком підприємницьких мереж в регіоні» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для економіки країни.

Дисертаційна робота за своєю актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у публікаціях, обсягом і якістю оформлення відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

З огляду на зазначене вважаю, що Пахаренко Олександр Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – «Менеджмент».

Рецензент,
професор кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
доктор економічних наук, професор

Наталія КУЗЬМИНЧУК

КУЗЬМИНЧУК НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	КУЗЬМИНЧУК НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА
РНОКПП	2840405960
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	14:14:31 01.01.2025
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F04000000EFC2700140FE3A05
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований